

PF31 E4.mp3

00:00:23

Interviewer: Platform31. Een dossier dat nooit af is: de warmtetransitie. De overgang naar aardgasvrije wijken is een eind op weg, maar zeker nog niet voltooid. Technologische ontwikkelingen volgen elkaar razendsnel op. Wetten veranderen, ons verbruik verandert. In de podcastserie "Een heet dossier" bespreken wij wat deze transitie vraagt van raadsleden, als vertegenwoordiger, controleur en kadersteller. Eerder doken wij in drie afleveringen in de casus Ede, waar lokale raadsleden navigeren tussen bewoners en het bedrijf achter biomassacentrales, die duizenden Edenaren van duurzame warmte moeten voorzien. In deze vierde slotaflevering reflecteren wij met drie gasten op de rol van raadsleden in de warmtetransitie. Willeke Slingerland, lector Sociale Cohesie en Democratische Rechtsstaat.

00:01:12

Interviewer: Antje Jordan, raadslid D66 bij de gemeente Leiden en transitie manager Landbouw bij de provincie Zuid-Holland. En Pascale Georgopoulou, thematrekker volksvertegenwoordigers NP RES en voormalig griffier. Welkom alle drie. Antje, dank voor de gastvrijheid. We zijn namelijk in jouw Leiden, jouw stadskantoor. Even een groot onderwerp, maar misschien een klein kort antwoord: hoe staat het ervoor met de warmtetransitie in Leiden?

00:01:41

Antje Jordan: Bijna af.

00:01:42

Interviewer: Lekker.

00:01:43

Antje Jordan: Nee. Nou, en lang... Een dossier wat al hot was toen ik in de raad kwam, acht jaar geleden en wat nog lang niet af is. Wij zijn nu net bezig om een regionaal warmtebedrijf op te richten. Dus spannende tijden ook hier.

00:01:56

Interviewer: En ik zag dat - het stadskantoor weet ik niet zo goed - maar in ieder geval het stadhuis vlakbij, dat wordt deels met, verwarmd met water uit de Nieuwe Rijn.

00:02:06

Antje Jordan: Ja, daar zit een warmte-koudeopslag onder met een warmtewisselaar naar de gracht. En dat betekent dat een paar graden warmte uit de gracht gewisseld worden, waardoor de warmtepomp iets efficiënter draait.

00:02:16

Interviewer: Dat klinkt heel mooi circulair denk ik. Dat deze...

00:02:19

Antje Jordan: Kan ik uitleggen, maar is denk ik niet voor deze podcast.

00:02:21

Interviewer: Nee, dat is een eigen podcast, denk ik. Ik denk dat we daar een eigen serie over kunnen maken. Maar mooi dat het grachtenwater bijdraagt aan het warme stadhuis. Willeke Slingerland, jij bent lector Sociale Cohesie, vertelde ik, en Democratische Rechtsstaat Hogeschool Utrecht, weerbare democratie. Kan je vertellen: wat is een weerbare democratie?

PF31 E4.mp3

00:02:42

Willeke Slingerland: Nou, weerbare democratie is een vorm, een samenleving die terugveert na een crisis. Dus een impactvolle gebeurtenis. Maar ook een samenleving die anticipeert op wat komen gaat en indien nodig ook innoveert. Dus die meegaat met de tijd, maar wel volgens de democratische spelregels.

00:02:58

Interviewer: En in hoeverre is dat toepasbaar als het gaat over de warmtetransitie en die lokale politiek?

00:03:06

Willeke Slingerland: Nou, je ziet dat dat een, enerzijds en technologisch vraagstuk is, wat ook heel veel vraagt van de politiek, van de raadsleden waar we het vandaag over hebben. Maar dat gaat ook samen met die samenleving, dus daar moet draagvlak voor zijn. Mensen moeten snappen wat het behelst. En je hebt met private spelers te maken. En dat zijn soms best wel hele ingewikkelde constructen, die publiek private samenwerking. En wat kan je dan als raadslid? Je noemde net al die verschillende rollen. Kaderstellend, maar zeker ook controlerend. Heb je zicht op wat er gebeurt? Wie besluit over dit soort transitie? Is het nog wel deels in handen van die gemeente, of is het aan private spelers voor een groot deel uitbesteed? Dus dat zijn alle vragen die een rol spelen.

00:03:47

Interviewer: Dus zit het spanningsveld, als het gaat over die weerbaarheid van die democratie en die warmtetransitie, op heel veel verschillende fronten?

00:03:55

Willeke Slingerland: Ja, want je anticipeert op wat komen gaat. Dus je... Denk aan klimaatverandering en je wilt nu echt technologisch innoveren. Maar je moet dat altijd met een samenspel tussen die overheid, die markt en die samenleving doen. En wat is dan transparantie over die besluitvorming? Welke keuzes kunnen er gemaakt worden? Heeft een raad ook alle technische kennis? Heeft de raad contact met de haarvaten van de samenleving, met de inwoners die daar straks gebruik van maken? Dat zijn allemaal vragen die een rol spelen.

00:04:22

Interviewer: En heb jij, je hebt gegrasduind door onze podcast. We hebben drie afleveringen gemaakt over de casus Ede. Heb jij zicht op... Stel, je zou even in de rol van het warmtebedrijf kruipen. Hoe zou jij vanuit het perspectief van het warmtebedrijf naar de lokale politiek in Ede kijken?

00:04:42

Willeke Slingerland: Ik vind dat, ik vond het wel een, wat dat betreft, een ingewikkeld dossier. Ik moet eerlijk zeggen: ik roem de onderzoeksjournalisten die daar lokaal toch proberen dat allemaal... Die kennis te ontsluiten over dit soort ingewikkelde dossiers en daarmee ook een raad te voeden.

00:04:57

Interviewer: De Edese vos bijvoorbeeld, die zich heel hard inzet en daar een soort tegenmacht natuurlijk...

00:05:02

Willeke Slingerland: Nou, vanuit een weerbare democratie heb je altijd macht-

PF31 E4.mp3

tegenmacht nodig. En de gemeenteraad als collectief is de belangrijkste tegenmacht. Daar zitten onze volksvertegenwoordigers. Maar je hebt daarnaast lokaal een Rekenkamer en je hebt dus ook die lokale journalistiek nodig. En op dit soort ingewikkelde dossiers, langdurige trajecten met grote belangen, direct de warmte van ons in onze huishoudens, maar ook met enorme miljoeneninvesteringen, is het cruciaal dat daar, dat dat transparant is en dat daar keuzes gemaakt worden die navolgbaar zijn. En we hebben als samenleving gezegd: heel veel grote publieke ruimte hebben we uitbesteed aan private partijen. En als ik nu naar het warmtebedrijf kijk, dan denk ik: daar zit een heel construct van investeerders en allerlei partijen achter.

00:05:47

Willeke Slingerland: In hoeverre heb je als gemeente daarmee nog, als het gaat om al je zorgtaken... Kun je nog garanderen dat die energie en die warmte, dat dat gegarandeerd is?

00:05:55

Interviewer: Ja. Eén van de kartrekkers en één van de eerste raadsleden die hiermee aan de slag ging, hij zit in de oppositie, is Erik Wesselius. En hij vertelde: overleggen worden zonder legitieme reden achter gesloten deuren gevoerd en zijn niet openbaar voor de bewoners. Hij kiest er dan als oppositielid voor om een statement te maken, en hij komt dan niet meer naar zo'n overleg. Dat heeft weinig nut. Hij vertelt in onze serie van: daar wordt dan verder niet echt heel erg op gereageerd. Hoe kijk jij daar naar, naar die afwegingen die je dan als raadslid kan maken?

00:06:31

Willeke Slingerland: Ik denk dat dat altijd een vraag is van: wat is vertrouwelijke informatie? Wat moet achter, in alle beslotenheid plaatsvinden, en wat moet echt out in the open voor de hele raad en voor inwoners? Ik denk dat het effect om niet meer present te zijn, ik denk dat dat nooit de gewenste houding is. Ik snap, vanuit de emotie kan ik het heel erg goed begrijpen, maar je hebt juist... Je bent een volksvertegenwoordiger. Dus je hebt vanuit het belang dat je dient, die inwoner die je op jou gestemd heeft, zul je zoveel mogelijk proberen aanwezig te zijn en dan die kritische luis in de pels te zijn. Ik denk dat het wel van belang is dat als zoiets achter gesloten deuren plaatsvindt, dat je uitlegt waarom het besloten moet zijn. Wat is er nou zo belangrijk in deze, dat het niet openbaar kan worden? En als je dat niet kan uitleggen, dan vind ik er geen valide argument.

00:07:18

Interviewer: Nee. Maar hoe hou je dan die balans tussen die invloed uitoefenen en wel mee te doen? Want hij worstelt daar mee en hoort ook graag van andere raadsleden... Door wel mee te doen, maar niet over de grenzen van de democratie heen te gaan, met zo'n ingewikkeld thema, zo'n ingewikkelde casus.

00:07:39

Willeke Slingerland: Ja, want hier ging het om een deel van de raadsleden die wel... Hè?

00:07:42

Interviewer: Ja.

PF31 E4.mp3

00:07:42

Willeke Slingerland: En dat maakt het - denk ik - heel ingewikkeld. Want uiteindelijk moet het gaan om dat hele, de hele raad. De hele raad is het hoogste orgaan. En wat dat betreft wil je niet met twee maten meten. Dus dat zou mijn reactie zijn dat ik denk: probeer in ieder geval daar niet een onderscheid te maken tussen oppositie, coalitie op zo'n belangrijk thema wat de hele lokale samenleving raakt.

00:08:02

Interviewer: Dus eigenlijk met elkaar van tevoren, als je weet dat het dus niet openbaar gaat zijn, dus met elkaar van tevoren één lijn te trekken, of je daar vervolgens dan wel in meedoet of niet?

00:08:14

Willeke Slingerland: Ja. En niet ad hoc, en dan ook nog daar geen toelichting op geven.

00:08:17

Interviewer: Precies. We hebben ook gesproken met Arie Barendrecht, fractievoorzitter van de ChristenUnie. Hij spreekt over het meenemen van de belangen van individuele burgers tegenover het collectief. Hoe zie jij de rol van raadsleden hierin? Zeker... Soms zijn er harde stemmen die niet per definitie het collectief vertegenwoordigen, dus je bent daar continu mee aan het wegen.

00:08:42

Willeke Slingerland: Ja, ik... Vanuit de hogeschool waar ik werkzaam ben, heb ik veel contact met raadsleden. Eigenlijk in heel het land. Het is ontzettend leuk om zien hoe verschillend gemeenten zijn en hoe verschillend de gemeenteraden functioneren. Ik vind het vooral van belang dat je als gemeenteraad fractieoverstijgend werkt. Dus dat je niet alleen in je eigen fractie ruggespraak houdt en dat je dus met elkaar steeds ook bespreekt van: goh, welk belang dien ik nou? Ben ik, je bent, ooit heb je een verkiezingsprogramma gehad. Je bent op de lijst gekomen. Nou, je komt of in de oppositie of in de coalitie terecht. Welk belang dien je dan nog? En ik vind dat er te weinig over gesproken wordt. Het wordt altijd... Iedereen doet dat op zijn eigen merites, zijn eigen inzicht.

00:09:24

Willeke Slingerland: Maar wie ben je als totale raad, en wat is dan je gezicht? Wat zijn dan je, wat is dan je normenkader ten opzichte van die samenleving? En ik denk dat het heel goed is dat je... Dat zie ik dan ook terug als ik die raadsleden spreek, dat ze soms - zonder dat ze het weten - allemaal druk zijn met diezelfde individuele burger die iets vindt. Dus daar gaat ook veel...

00:09:44

Interviewer: Dat klinkt natuurlijk heel mooi en ideaal om dat met elkaar uit te zoeken welk belang dat is, maar hoe bestendig je dat vervolgens? Want je hebt dus met allerlei verschillende ook belangen te maken en het zijn verschillende partijen.

00:09:58

Willeke Slingerland: Nou, wat wij heel veel doen is dus met netwerkbeelden werken. Dus wat wij doen is met raden aan de slag - vaak op het moment dat ze net geïnstalleerd zijn en ook nog eens een keer tussentijds in de periode - is dat je echt vraagt aan die raadsleden: in wat voor netwerken ben je actief? Waar zit jouw

PF31 E4.mp3

solidariteit? Waar haal je informatie op? Waar ga je naartoe om draagvlak te creëren? En hoe actief en hoe bewust doe je dat? Of is dat iets wat je gewoon op je eigen merites en denkt van: nou, dit is wel een ingang voor mij. En wat je dan ziet, is dat er bijvoorbeeld best ook wel gemeenteraden zijn waar fractieoverstijgend gesproken wordt rondom het contact met inwoners. Dus dat ze een soort van ombudsfunctie hebben, informeel, omdat ze zeggen: nou, daarin rouleren we, of hebben we namens elke fractie iemand die daarop op antwoord, in plaats dat we allemaal druk zijn met diezelfde vraag.

00:10:42

Willeke Slingerland: Vooral om toch die incidentenpolitiek te voorkomen, maar ook om ombudspolitiek te voorkomen. En dat je echt wel het algemeen belang, waar je voor staat, kunt dienen, naast het belang wat je als fractie uitdraagt.

00:10:53

Interviewer: Want we hoorden van iedereen afzonderlijk van... Vindt dat dan natuurlijk belangrijk, het fractieoverstijgend belang. Alleen is dat moeilijk uiteindelijk in de praktijk te brengen.

00:11:04

Willeke Slingerland: Ja. Maar ik denk wel dat we in... We hebben het net gehad over die weerbare democratie. Ik denk dat we wel zijn aangekomen op het moment dat we, dat publiek vertrouwen cruciaal is en dat dat, dat staat onder druk, dat weten we. Tegelijkertijd denk ik dat het, juist lokaal kunnen we heel erg aan dat publiek vertrouwen werken, kun je met elkaar daar echt weer spelregels over maken. En ik gun het raadsleden dat je op die manier goed bent toegerust om je werk te kunnen doen. En dat je zo breed mogelijk geïnformeerd bent en ook zoveel mogelijk belangen kent om ze goed te kunnen wegen. Want we vergeten wel eens dat... Politiek is een belangenstrijd, maar belangenweging kan pas plaatsvinden op het moment dat je echt alle belangen kent. En daarvoor moet je met heel veel mensen contact hebben, dus ook buiten je eigen bubbel.

00:11:44

Interviewer: Ja. Antje, ik wil naar jou, want ik ben heel... Jij bent raadslid, dus ik ben heel benieuwd hoe dat voor jou is in Leiden. Dat wegen tussen individuele belangen en het collectief.

00:11:57

Antje Jordan: Ik denk dat het ook te maken heeft met kennis überhaupt al. Zeker bij energietransitie en ook met continuïteit. Dus raadsleden die langer zitten, hebben breder netwerk. En in Leiden werken we daar heel erg partijoverstijgend en samen. Want ik ben zelf echt in de raad gegaan voor energietransitie, omdat ik daar vanuit mijn werk iets van wist. En heb toen ook vrij snel een soort bijles gegeven aan alle andere raadsleden. Ik heb een documentje gemaakt "energie bijles voor raadsleden." En dat heb ik geprobeerd om zo neutraal mogelijk op te schrijven. Er zal altijd iets van mijn eigen liberale hart in zitten, maar ik dacht: wat je ermee doet, maakt mij niet uit, als je maar weet wat het verschil is tussen megawatt en een megawattuur. Even heel dom.

00:12:34

Interviewer: Mooi.

PF31 E4.mp3

00:12:35

Antje Jordan: En dat is heel erg gewaardeerd. En je merkt daardoor dat ook in de raad daardoor heel erg goed samen wordt, wordt samengewerkt, partijoverstijgend. Maar ook in de stad. Want ik kende dus best wel een aantal inderdaad netwerken - wat net werd verteld - die elkaar niet kenden. Dus ik heb een aantal aan elkaar voorgesteld, want ik zag op mijn werk vroeger, als netwerken elkaar kennen, kunnen ze inderdaad meer macht verzamelen en beter tegenspel bieden. En specifiek in Leiden - ik weet niet hoe dat zit in andere gemeentes - maar hier zijn zoveel hoogleraren, ingenieurs, mensen die zoveel kennis hebben van energietransitie, daar kan je als één raadslid nooit aan, daar kom je niet tegen aan. Of dat kan ik nooit inhalen. Dus ik denk hoe: meer wij hun kunnen gebruiken en op positie brengen om zelf expertrol te spelen, des te beter.

00:13:19

Interviewer: En... Want dat hoorden wij ook zeker terug. Het is zo'n complex dossier en je moet zoveel kennis tot je nemen, de raadsleden. Het is een lekenbestuur. Mensen hebben ander werk eraan, komen misschien uit een hele andere richting. Dus wat jij zegt: die experts, hoogleraren die je kan, een beetje bij je kan houden en die jou kunnen voeden, is dat dan iets wat je dan eenmalig doet? Want dat gebeurt volgens mij wel. Of hoe kan je dat bestendigen?

00:13:46

Antje Jordan: We hebben het inderdaad incidenteel georganiseerd, maar ik had toen voorgesteld om een soort klankbordgroep op te richten met experts, omdat nu de experts bijna iedere keer nieuwe raadsleden moeten aanleren, om de vier jaar. Dat is voor hen ook heel vermoeiend en frustrerend. En dat is nu nog niet gelukt. Maar dat is ook één van de redenen om mezelf toch nog een keertje door wil gaan om te kijken of dat alsnog lukt. Dat je een soort bijna een keurmerk doet, van: dit is niet inderdaad iemand die alleen zijn eigen achtertuin verdedigt, maar dit is iemand die in tegenstelling tot inderdaad een groot bedrijf met een financieel belang, in zijn eigen of haar eigen gemeente zich inzet. Want wat ik zeg: wij hebben, Annelies Huygen woont in deze gemeente.

00:14:22

Antje Jordan: Nou, dat is een hoogleraar warmtetransitie. Die wordt, over heel Europa wordt zij gebeld voor kennis over lokale energie. Die is bereid om gratis naar de raad te komen, met ons te praten. Je bent gek als je dat niet gebruikt. Dus ik zou dat graag willen, dat ook de volgende raadsleden dat weten, dat zij er is. En dus... En dat is wel soms zoeken inderdaad: wat is mijn persoonlijk netwerk en hoe maak ik dat toegankelijk, ook voor anderen?

00:14:43

Interviewer: Ja. En hoe... Want je vertelt zelf al: het rouleert snel in de raad. Hoe zorg je dat die informatieoverdracht goed is?

00:14:53

Antje Jordan: Ik denk dat de griffies daar een belangrijke rol in kunnen spelen. Wij hebben onze griffie ook daar om gevraagd, om daar een soort dossier bij te houden en nieuwe raadsleden proactief daarop te wijzen. En ik denk ook, partijen zelf kunnen daar een rol in spelen door eigen kennisoverdracht te doen. En dus die mensen in de stad. Want je merkt dus hier dat zij zelf inmiddels een soort netwerk

PF31 E4.mp3

zijn, die partijen heel professioneel benaderen. Dus dat die experts uit de stad naar de nieuwe raadsleden toegaan met aanbod om in te werken.

00:15:21

Interviewer: Ja, En de Edese raadsleden hebben nog redelijk wat twijfels over de nieuwe Wet collectieve warmte. En dan specifiek het onderdeel dat stelt dat meer dan 50 procent in publieke handen moet komen. Hoe zijn jullie daar in Leiden mee bezig?

00:15:37

Antje Jordan: Wat ik aan het begin zei; wij zijn bezig om een lokaal warmtebedrijf op te richten, of regionaal eigenlijk, met een aantal gemeentes. En ik maak mij ook hele grote zorgen over hoeveel invloed ik dan als raadslid of als raad nog heb. Want je zit inderdaad daar in een constructie met hele grote spelers, met veel geld en financieel belang. En dat was ook één van die grote bezwaren bij die Warmtewet, dat de democratische controle onvoldoende geborgd is. En ik weet dat de lokale energiecoöperaties van Nederland heel hard hebben geprobeerd om dat erin te krijgen. En het staat er wel met een paar mooie woorden in, maar eigenlijk is niks afgedwongen. Daar staat niet dat een ieder publiek warmtebedrijf bijvoorbeeld een klankbordgroep moet zijn, met lokale initiatieven. Dat staat er niet.

00:16:21

Antje Jordan: Er staat volgens mij ook niet hoe raadsleden nog een go-no-gomoment kunnen inbouwen later in het proces. Het lijkt voor mij nu op een vrij ondoorzichtige fuik waar we in gaan met z'n allen.

00:16:33

Interviewer: En hoe... Welke touwtjes kun jij trekken om dat nog...?

00:16:37

Antje Jordan: Ik word daar soms een beetje moedeloos van. Wij proberen nu om in elk geval via wensen en bedenkingen vooraf mee te geven, dat het bij de oprichting in de statuten moet komen, dat er een klankbordgroep moet zijn met lokale vertegenwoordiging. Maar zelfs dat wordt door het college al... Met zorgen. Die vinden dat al een beetje moeilijk. En ik vind zelf sowieso dat alle warmte nutsvoorziening zou moeten zijn. Gewoon helemaal publiek. Maar dan ben ik ook Oost-Duitse van achtergrond, dus dat verbaast me misschien niet veel, maar ik begrijp niet dat mensen winst moeten maken met een, met het warm verwarmen van huizen.

00:17:11

Interviewer: Willeke?

00:17:11

Willeke Slingerland: Ja, ik kan hier heel erg bij aansluiten. Ik vind het zorgelijk dat we zoveel publieke ruimte, zoveel nutsvoorzieningen allemaal aan die markt toevertrouwen, zonder dat we daar dan straks nog zeggenschap over hebben. Er zijn... Mirjam de Rijk heeft daar een boek over geschreven, 'Gekaapt door het grootkapitaal.' En ik denk als het gaat om onderwijs, zorg, digitalisering, maar ook energie, dan denk ik dat het echt cruciaal is dat we daar nog heel veel, in ieder geval qua deelneming, voldoende zeggenschap vanuit de gemeente of de lokale overheid hebben, omdat daar hele andere belangen... Dat zijn aandeelhoudersbelangen en

PF31 E4.mp3

dat zijn financieringsconstructen die over de grens gaan met landen waar we helemaal... Antidemocratische tendensen zijn. Dus... En ik zeg altijd: een bedrijf is geen onderdeel van de demos.

00:17:56

Willeke Slingerland: Als je het puur vanuit ouderwetse staatsinrichting kijkt. Een bedrijf heeft geen stem. Bij een bedrijf werken mensen, maar het bedrijf zelf is eigenlijk niks in ons democratisch bestel. En dat is soms heel ingewikkeld, want raadsleden moeten daar zo sterk in hun schoenen voor staan, om kritisch te zijn over zulke constructies waar je eigenlijk net niet genoeg van afweet. En wat ik in de loop van mijn raadstijd heb geleerd, dat is, op zich... Jij bent er inderdaad voor de mensen in de stad. En dat jij je zorgen maakt dat je iets nog niet goed kan uitleggen, is reden genoeg om tegen te zijn. En dat is heel spannend. Zeker voor coalitiepartijen en ook voor grote partijen.

00:18:31

Interviewer: Dus je kan eigenlijk al op de rem trappen om, door te zeggen... Dat zou moeten, eigenlijk zeg jij door te zeggen: ik begrijp dit gewoon nog niet.

00:18:39

Antje Jordan: Ja, want als iemand het mij niet kan uitleggen, betekent dat + uit mijn ervaring - dat diegene het niet goed genoeg begrijpt en niet dat ik te dom ben dus, als raadslid. Want dat wordt... Want ik ben zelf ook ambtenaar en je hebt dan soms de neiging te denken: oh, daar gaan ze weer, de politiek, met een beetje meningen en stokpaardjes door de zaal. En. En als raadslid denk ik: maar ik moet het toch kunnen snappen?

00:19:00

Interviewer: Dat zeiden we, hoorden we ook in Ede, hoor. Dat... Iemand vertelde ons dat in het vervolg ze liever zouden hebben... Want dan kregen ze het dossier van: wat als we in zee gaan met dit bedrijf? En wat staat ons te wachten? Maar er waren er geen alternatieven doorgegeven. Dus dan wordt het heel moeilijk om die belangen te wegen. En op zo'n punt moet je zeggen: maar eigenlijk zie ik dus nog niet het hele plaatje, want ik weet wel wat er gebeurt als ik voor A kies, maar wat doen B, C, D? En wat zijn die opties?

00:19:29

Antje Jordan: Ik kijk een beetje naar de overkant, maar ik denk altijd, maar we hebben... En één van die andere hoogleraren in Leiden is een man. Die heeft onderzoek gedaan naar complexe megaprojecten. En bijna alle energietransitieprojecten zijn complex en megaprojecten. En hij zegt: die kenmerken zich door een aantal dingen. Ze worden twee keer zo duur, duren twee keer zo lang en er is te vroeg bestuurlijk overcommitment, en er worden geen... Hij noemt het - denk ik - passagepunten, passage point en exit points benoemd vooraf. Dus ik probeer het vaak te doen, dat je zegt: oké, even over een jaar kijken we elkaar aan of we nog steeds met de kennis van nu op de juiste weg zijn. Want anders hebben mensen, juist politici, het gevoel dat ze zwakte tonen door te zeggen: dit is niet zoals ik toen dacht dat het was, ik wil nu stoppen.

00:20:10

Interviewer: Dus een soort go-no-go.

PF31 E4.mp3

00:20:11

Antje Jordan: Een go-no-go. En... Maar je hebt ook een soort punten waar je denkt: hier kunnen we nog links of rechts. En dat wordt vaak vooraf niet gedaan. En dat is dus ook iemand die in Leiden rondloopt en naar de raad wil komen.

00:20:20

Interviewer: En hoe...? Want jij hebt het nu dat je dan na een jaar daarnaar gaat kijken. Maar wij horen ook in de podcast veel raadsleden die natuurlijk spreken over het wegen van die korte en die lange termijn. Hoe kijk je nog verder dan dat jaar? Vier jaar, langer?

00:20:34

Interviewer: Nou, in Leiden zie je dat de raad bij elke verkiezing - denk ik - voor meer dan de helft nu vernieuwd is. Bij de vorige verkiezing in elk geval. De volgende verkiezingen waarschijnlijk ook weer. Dus dat, die continuïteit is echt een zorgpunt. Het is zo een lange termijn, die energietransitie. Want we kijken nu vooruit naar 2030, 2050. En als je dan alleen maar tot de volgende verkiezingen denkt ook, als raadslid, ik vind dat zelf niet goed genoeg.

00:20:58

Interviewer: Maar hoe kan je zorgen dat het dus een cultuur wordt, dat je dat dus niet meer doet? Dat je dus voorbij je eigen periode misschien wel...

00:21:05

Antje Jordan: Je zou bijna zeggen: iedereen die in de raad bezig is geweest met dit dossier, moet hierna nog een paar jaar soort dienen in een groep, voor bijlessen of hulp.

00:21:14

Interviewer: Adviseurs.

00:21:15

Antje Jordan: Adviseur, buddyfunctie voor nieuwe raadsleden.

00:21:18

Interviewer: Je committeert je op die manier tot de lange termijn. En dat kan je dan weliswaar afbouwen, maar in stapjes?

00:21:25

Antje Jordan: Je ziet ook wel veel dat er overgestoken wordt tussen politiek en lokale initiatieven. Het zijn toch allemaal betrokken mensen die bereid zijn tijd te besteden aan het algemene welzijn. Maar dat zou misschien nog beter kunnen.

00:21:38

Interviewer: En Pascale, ik wil naar jou, want jij maakt een podcast ook over de dilemma's die raadsleden tegenkomen in de warmtetransitie. Kun je wat meer vertellen wat die zijn? Waar lopen zij tegenaan?

00:21:50

Pascale Georgopoulou: Oh, maar er zijn zoveel dilemma's.

00:21:52

Interviewer: Kies de beste dilemma's.

PF31 E4.mp3

00:21:54

Pascale Georgopoulou: Nou, we hebben het net gehad over inderdaad het algemeen belang, wat, waar je voor in de raad zit. Want de hele raad vertegenwoordigd de hele bevolking. En tegelijkertijd het eigenbelang. En dat kan het eigenbelang zijn van de buurman of de omwonenden of van je eigen partij. Dus het is, daarom is het een dilemma. Het is niet A en B en A is goed en B is het niet, want dan was het geen dilemma. Dan kozen we allemaal A, toch?

00:22:22

Interviewer: Ja, lekker makkelijk.

00:22:22

Pascale Georgopoulou: Maar je ziet... Precies. Je ziet dat je het eigenlijk allebei wil, maar dat het heel moeilijk bij elkaar te brengen is. Dus één van de dilemma's die we bespreken is van: hoe kun je dat uitleggen? Dat is net ook al gezegd. Je haalt alle belangen op, alle ideeën, alle opvattingen. Dat noemen we vaak participatie of woorden van die strekking. Maar op een gegeven moment moet je dan gaan afwegen, en dan weeg je af en dan zeg je van: nou, dit belang, dat vind ik zwaarder wegen dan dat belang. En volgens mij wat veel raadsleden ingewikkeld vinden - en dat is ook ingewikkeld - hoe leg je dat uit? Hoe vertel je dat? Hoe zeg je nou van: dat belang van de buurman - bijvoorbeeld in de casus Ede is het zo, van het belang van de omwonenden - dat is, dat weeg ik zwaar of zwaarder dan bijvoorbeeld het belang van de hele gemeente, of zoiets, hè?

00:23:12

Interviewer: Ja. Het hebben van warmte an sich.

00:23:14

Pascale Georgopoulou: Dus ik vind dat dat heel mooi in de podcast naar voren komt inderdaad. Dat je het eigenlijk allebei wil, maar dat dat heel moeilijk samen gaat.

00:23:20

Interviewer: En is daar in die participatie en dat communiceren met die bewoners, maakt het dan nog uit in welke fase van dat traject je dat doet? Kan dat helemaal aan het einde bij het besluit? Of is het veel beter als je mensen vanaf het begin meeneemt?

00:23:33

Pascale Georgopoulou: Ja, maar weet je, dat... Zo'n dossier is nooit af. Het... Je begint ergens met een idee of een ontwikkeling, of een actualiteit of een probleem wat je moet oplossen. En dat duurt vaak jaren. Dat gaat vaak om meerdere generaties volksvertegenwoordigers die daar iets mee moeten. Dus die, dat meepraten, meebewegen, mee beïnvloeden, dat loopt door zo'n heel proces. En het kan best wel zijn dat je erachter komt dat je niet de beste beslissing hebt genomen. Dan moet je eerlijk zijn en zeggen van: nou, dit was niet de beste beslissing en ik moet iets anders verzinnen. Maar dat is zo moeilijk, want je wordt door het electoraat - althans, dat denken politici vaak - afgerekend op wat je besloten hebt. Terwijl ik denk: als iemand nou eerlijk is, ik heb het geprobeerd, het is niet gelukt, dan vind ik dat veel sympathieker. Dat snap ik het beter, dan dat iemand vasthoudt van: het werkt niet, maar ik doe het toch.

PF31 E4.mp3

00:24:30

Interviewer: Ja. Of dat mensen - dat hoorden, kwam ook vaak terug - het gevoel hebben, bewoners, dat ze aan het lijntje gehouden worden. Dus dat er telkens niet echt een besluit wordt genomen. Dat het een beetje in de lucht blijft hangen, omdat niemand durft te zeggen van: dit is het.

00:24:42

Pascale Georgopoulou: Ja, maar ik zie het ook, hè? Ik werk dan aan de energietransitie. We hebben, bij de RES hadden we een RES 1.0. Dus dan ga je inventariseren: wat is er mogelijk qua vernieuwbare bronnen? En misschien kom je wel één of twee jaar later tot de conclusie van: goh, maar we hebben gebieden bedacht of aangemerkt en het kan eigenlijk toch niet. Of misschien wel. Of we gaan dingen creatief combineren. Het kan best wel zijn dat je in de loop van de tijd bedenkt dat dingen toch wel anders kunnen. Nou, dan is dat iets wat je met elkaar moet bespreken. Liefst inderdaad boven partijen, liefst ook in de regio, want je kan het niet in je ééntje. Maar dat zijn we misschien, dat vinden we misschien een beetje eng of een beetje ingewikkeld.

00:25:25

Interviewer: Daarop, over die regio gesproken. We hebben een collega van jou indirect gesproken, oud-griffier Gerrit Hagelstein. Want jij bent ook oud-griffier. Hij spreekt onder andere over de vele regionale samenwerkingsverbanden waar gemeenten aan deelnemen. Hij noemt dat een bestuurlijke spaghetti. En raadsleden hebben hierin - vertelt hij - vaak een controlerende taak, maar volgens Hagelstein te weinig invloed op wat er inhoudelijk gebeurt. En dat schuurt. Hoe kijk jij daar naar?

00:25:52

Pascale Georgopoulou: Nou, helemaal eens natuurlijk met mijn oud-collega uiteraard. En tegelijkertijd zeg ik erbij: we staren ons soms blind op die complexiteit. Ik ontken de complexiteit niet, maar hoe meer je tegen jezelf gaat zeggen en tegen je collega's van: oh, dat is heel ingewikkeld, het is heel complex, weet je wel? Dan...

00:26:10

Interviewer: Zet je ook geen stap, nee.

00:26:11

Pascale Georgopoulou: Nou, precies. Dat. En die complexiteit, die heeft te maken - denk ik - met het feit dat... Maar goed, dan moet ik even mijn collega's aankijken. We, ik denk dat het gemiddelde raadslid, voor zover dat bestaat, wil liever zeggen van: we gaan die kant op, we gaan kaders stellen, richting geven. En dat vooral dat controlerende, dat evaluerende, dat monitorende dat vinden ze toch wat ingewikkelder. Is ook helemaal niet sexy. En dat verkoopt ook helemaal...

00:26:38

Interviewer: Traag.

00:26:38

Pascale Georgopoulou: Niet goed. En traag ook. En dikke pakken papier, weet je wel? Terwijl ik denk van: daar begint het. Dat je beleid kan bijsturen. Dat je zegt van: dit bevalt me niet, dat ga ik beter doen. En dat maakt de spaghetti niet minder, weet je wel? Vloeibaar en rommelig. Maar je begint maar met één sliertje, denk ik dan.

PF31 E4.mp3

00:27:00

Interviewer: Ja. Dan net zo [onhoorbaar 00:27:01] olifant? Die eet je echt niet in één keer op. Kleine hapjes. Eén sliertje van de spaghetti. En jij zei het zelf al: dat er regionaal samengewerkt moet worden. Er moet over grenzen heen gekeken worden. Kwamen raadsleden daarbij terug? Wat hoor jij daarover? Of dat...? Is dat ingewikkeld om op touw te zetten om soms ook over je eigen schaduw heen te stappen?

00:27:23

Pascale Georgopoulou: Nou, dat zou ik dan nog zo'n dilemma willen noemen. Je wordt natuurlijk gekozen op een lokale agenda, op dingen die mensen willen of waarvan je hoopt dat je dat voor elkaar kan brengen lokaal. Je ziet ook dat als je naar heel Nederland kijkt, dat lokale partijen zijn ongeveer een derde - geloof ik - van de raadszetels. Dus dat betekent dat dat lokale belang groot is. Terwijl de problemen tegelijkertijd groot zijn. Bovenregionaal vaak, vaak mondiaal zelfs. Dus hoe je die balans kan vinden tussen die twee? Dan moet je eerlijk zijn, dat het, soms moet je inderdaad met de burens gaan samenwerken. Moet je gaan overleggen, moet je kijken hoe je die afwegingen kan doen. Want soms is het net op de grens waarvan je denkt van: nou, ik zet die windmolens daar neer. En dan denk je van: ja maar, is dat de beste plek dan eigenlijk? Dus dan moet je wel het gesprek met elkaar voeren, toch?

00:28:15

Antje Jordan: Onze Rekenkamer heeft daarover geadviseerd om inderdaad dit soort besluiten democratisch te omsingelen. Dat begrip vond ik heel mooi.

00:28:21

Interviewer: Omsingelen. Mooi.

00:28:22

Antje Jordan: Omsingelen. Dus wij hebben een aantal keer rondom met name warmtetransitie met verschillende partijen ook, in de verschillende gemeentes rondom Leiden samengewerkt en gewoon dezelfde amendementen ingediend, omdat anders door het college vaak wordt gezegd: ja, maar dit is al met zoveel gemeentes voorbesproken en zoveel mensen hebben hier zo lang aan gewerkt. En dat wij hebben gedacht: nou, maar als wij... Elke gemeente die daarmee te maken heeft zelf een amendement indienen, dan moet je daar wat mee doen.

00:28:44

Interviewer: Ja. Dan sta je echt veel sterker?

00:28:46

Antje Jordan: Ja. Maar dat kost dan heel veel tijd. Nog meer tijd.

00:28:48

Pascale Georgopoulou: En ik denk dat je toch op zoek moet naar de krenten in de pap. Als volksvertegenwoordiger, als raadslid. Want misschien zijn er een heleboel dingen waar je geen invloed op hebt, of nauwelijks invloed op hebt, maar er zijn wel dingen waarvan je... Bijvoorbeeld als het gaat om de energietransitie, zou je kunnen zeggen: energiegemeenschappen, lokaal eigendom, weet je wel? Dat soort zaken, die, daar kun je misschien wel het verschil maken en ruimte maken. En misschien

PF31 E4.mp3

andere dingen wat minder. Maar goed, daar zul je inderdaad op zoek moeten naar wat gaat wel lukken en wat gaat niet lukken.

00:29:18

Interviewer: In Ede vertelde Thijs van Geerenstein, fractievoorzitter, nee, fractievolger van de Partij van de Arbeid, hij vertelde dat de gemeenteraad weinig ruimte heeft om bij te sturen met dat warmtebedrijf. Dus weinig handelingsperspectief. Hij noemde de optie om naar de ACM te gaan, Autoriteit Consumenten en Markt, om de samenwerking stop te zetten. Maar dat is onwenselijk, want dan zitten mensen in de kou. Hoe zie jij dat, dat handelingsperspectief staan? Want het voelt soms alsof ze dus tegen die muur staan.

00:29:44

Pascale Georgopoulou: Ik denk wat ik net eigenlijk zei: je zult moeten bedenken - dat geldt voor elk raadslid zelf, maar ook voor de raad als geheel, als collectief - van, waar zit de ruimte wel? En dat kan soms niet van de ene dag op de andere. Want zo'n casus van dat, van het bedrijf daar in Ede, dat had een tientallen jaren voorgeschiedenis. En daar is nog een hele toekomst waar ze iets mee moeten. Dus ik denk dat je moet kijken: waar zit voor nu het verschil wat je kan maken? Maar wat kun je ook in de toekomst doen? Want bijvoorbeeld, je ziet dat... Stel, je hebt lokaal bepaald beleid, verordeningen, weet je wel, dingen die je vastgelegd hebt. Dat wil niet zeggen dat dat tot in alle eeuwigheid vastligt. Je kunt zeggen van: oké, dat past niet meer. Maar goed, dat moet je wel zeggen met elkaar dat je dat vindt, en hoe kan je dat bij gaan sturen? Dat kan, maar dat kan niet van vandaag op morgen.

00:30:39

Interviewer: Eigenlijk is dat wel goed en ook wel inspirerend - denk ik - dat zelfs in zo'n casus, waardoor het soms misschien voelt van: dit zijn samenwerkingsovereenkomsten, die heb ik niet getekend, dat zijn mijn voorgangers geweest, maar we zitten eraan vast. Maar dan toch zijn er altijd wel ergens mogelijkheden...

00:30:57

Pascale Georgopoulou: Wat ik heel erg als griffier heb proberen te vertellen aan mijn raadsleden, dat is van: er is maar één raad. En dat is de vorige raad. En dat ben jij nou toevallig. En straks is het een andere raad. Maar er is altijd één raad van de gemeente. Maakt niet uit wat de samenstelling is. Dus je moet die verantwoordelijkheid op je schouders nemen van je voorgangers. En het ook met evenveel liefde trouwens en betrokkenheid doorgeven aan de volgende generatie, zeg ik dan maar even.

00:31:23

Interviewer: Een beetje goede voorouder, wordt dat wel eens genoemd?

00:31:25

Pascale Georgopoulou: Precies. Een goede voorouder. Want je... Ik ben zelf ook raadslid trouwens geweest. En op een gegeven moment hadden we zoveel jaren raad. Weet ik veel, 600 of 700 jaar raad. Dat was in Utrecht. We kregen een boekje waarin alle voorgangers stonden. En ik vond dat echt heel ontroerend, want als je je eigen naam ziet staan met iemand van weet ik veel, 1.400-zoveel, dan denk je van:

PF31 E4.mp3

wauw, je bent toch wel een schakel en een hele lange ketting. En die verantwoordelijkheid, die moet je voelen. Dus dat hoorde ik ook in interviews aan de, van de Edese raadsleden. Dat ze de verantwoordelijkheid voelen van wat er gebeurd is, maar ook waar je heen gaat.

00:32:03

Interviewer: Dat is wel heel mooi gezegd. Je bent een schakeltje in die keten. En wat hebben jullie nou voor die duizenden raadsleden die die schakeltjes zijn, nu en in de toekomst en met dit onderwerp nog jaren bezig gaan zijn, wat ons in die zin in tijd overstijgt, hebben jullie daar een tip voor hoe zij nu hier verder kunnen? Waar kunnen ze volgend jaar mee aan de slag, of waar kunnen ze morgen mee aan de slag?

00:32:26

Willeke Slingerland: Wat al een paar keer genoemd is, is toch ook die informatiepositie. Ik denk wees echt kritisch waar - zeker in het huidige tijdsgewricht - waar ongelooflijk veel desinformatie online wordt verspreid. Wees echt kritisch. Zorg dat je op de juiste informatie zit. Organiseer ook wederhoor, ook het tegengeluid. Maak gebruik van alle wetenschappelijke rapporten die er beschikbaar zijn. Omarm die lokale onderzoeksjournalistiek, maar ook die wijsheid uit de eigen samenleving. De mensen die soms al wat langer in de eigen samenleving wonen. Die al heel veel hebben gezien in al die voorbijgaande jaren. Dus dat je die praktische wijsheid uit die samenleving ook opzoekt. En... Dus dat je niet op die korte termijn, dat je niet alleen maar vanuit het electoraal gedachtegoed controleert, maar dat je echt nagaat van: goh, wie willen wij gezamenlijk als lokale overheid zijn in een best ingewikkeld tijdsgewricht? En probeer niet alleen te zenden, maar ook te luisteren.

00:33:22

Antje Jordan: En kijk naar het hele systeem ook. Want Pascale zei het net al een beetje, over de veranderbaarheid van regels. Ik probeer mensen ook uit te leggen er zijn natuurwetten, die kan je echt niet wijzigen. Landelijke wetten zijn heel moeilijk te wijzigen, maar lokale verordeningen... Stel jezelf vast. En dan zegt het college: ja, is collegebevoegdheid. Oké, geef dan het college opdracht om het te wijzigen. Je hebt als raad heel veel mogelijkheden, maar het lijkt nu soms alsof ambtenaren zo vaak wisselen, dat ook daar niet meer genoeg kennis en zelfverzekerdheid en gezag zit. En dat raden dan moeilijke besluiten van zich af willen participeren. Dus dan wordt er steeds weer naar buiten gelegd. En ik denk: jij bent gekozen om het besluit te maken. Doe je huiswerk, neem het besluit. Dus ik, dus dat denk ik.

00:34:01

Antje Jordan: Besef je eigen plek in het systeem en durf. Want dat heb ik ook gemerkt, de dualistische raad, een beetje moedige raad, dat is ook moeilijk. En ik voelde dat echt heel sterk over. Dus ik heb ook mijn eigen partij vanaf begin gezegd: wij moeten oefenen, ook met verdeeld stemmen. Wanneer het ergens niet ergens over gaat misschien. Misschien gaat het over een wipkip, maar je moet...

00:34:21

Interviewer: Heel goed onderwerp om te oefenen.

00:34:22

Antje Jordan: Maar je moet je... Dat is voor sommige mensen superbelangrijk. Dat

PF31 E4.mp3

terzijde. Maar je moet trainen met kritisch denken en handelen. Anders kan je elke keer alles goed praten en dan voelt het heel naar, en dan voel je je machteloos als raadslid. Maar je moet jezelf trainen om kritisch te zijn.

00:34:38

Interviewer: Pascale.

00:34:39

Pascale Georgopoulou: Mijn tip zou zijn: leg het uit. Dus leg uit wat je overwegingen zijn, wat je allemaal meegenomen hebt, waar je aan denkt en leg dat uit. Ik denk dat mensen wel jou kunnen volgen en beter begrijpen, ook al zijn ze het niet met je eens. Maar als je het uitlegt, dan heb je iets meer begrip in elk geval voor de besluiten die je neemt.

00:35:04

Antje Jordan: En leg het uit ook op inhoud, en niet alleen op proces. Want heel vaak praat de overheid met burgers over proces en we hebben de procedures juist gevolgd. Dat... Ik heb ook over windturbines veel gesproken met mensen. Dat wekt woede op. Als je het over de echte inhoud hebt van: nee, deze vleermuizen vliegen lager dan deze windturbine, dan kan je dat wel uitleggen.

00:35:23

Interviewer: Leg het uit, Luister, gebruik de experts in je omgeving en heb moed. En vooral veel plezier van het zijn van die keten in die duizenden mensen die ons voor zijn gegaan en na ons komen. Hartstikke bedankt dat jullie hier waren. En dank aan jou, onze luisteraar. En in het bijzonder onze gasten, iedereen in Ede, die ons een kijkje gaven in de lokale keuken van de Edese gemeenteraad. We hebben het warmtebedrijf gevraagd om deel te nemen aan deze serie, maar het is hen helaas niet gelukt om dat te organiseren. Als je meer wilt weten over de rol van raadsleden in de warmtetransitie, bekijk de publicaties over dit onderwerp op platform31.nl.